

BRAUN RÓBERT. A magyar haladás legjobbjai egymásután pusztulnak. Az egykori Társadalomtudományi Társaság oszlopai sorra dőlnek ki. A hevenyészetten összeállított névsor élére (Ady Endre, Bosnyák Béla, Bresztovszky Ernő, Dukesz Artur, Harkányi Ede, Jászi Viktor, Kunfi Zsigmond, Marschan Géza, Somló Bodog, Somogyi Béla, Szabó Ervin, Székely Aladár, Szende Pál, Szirtes Artur, Várady Zsigmond, Vaskó Balázs, Zigány Zoltán....) most egy újabb, Braun Róbert került.

Braun Róbert a magyar szociológiai irodalom valóban uttörő munkása. Munkássága a modern magyar szociológia klasszikus folyóiratának, a Huszadik Század megindulásával kezdődik.

Negyven évvel ezelőtt, mikor a Társadalomtudományi Társaság megalakult, Magyarországon alig pár értelmiségi foglalkozott komolyan szociológiai kérdésekkel. A T. T. tagjainak legnagyobb része nem is a szociológia iránti érdeklődésből csatlakozott az új alakulathoz, hanem mert elégedetlen volt az akkori közállapotok egyik vagy másik jelenségével. Olyan kirívó ellentétek kerültek együvé abban a Társaságban, melynek első elnöke gróf Andrássy Gyula, titkára pedig Jászi Oszkár, hogy csak valami közös elégedetlenség légköre lehetett az, amelyben ideig-óráig összetartoztak. Határozott világnézet a Huszadik Században sem jutott kifejezésre mindaddig, míg Jászi Oszkár pár hívével magához nem ragadta a T. T. irányítását s folyóiratának szerkesztését. Ettől kezdve (1906-tól) mindinkább marxista irányba terelődött a Jászi köré csoportosult szociológusok munkássága. De csak a főirány volt a marxizmus (végnélküli, terméketlen viták folytak a történelmi materializmusról, értéktöbbletről, Zukunftstaatról, stb.), mert szóhoz jutott a Huszadik Század hasábjain a liberalizmustól az anarhizmusig minden más irányzat. Így a *georgizmus* is, melynek Braun Róbert volt lelkes apostola. Braun Róbert lefordította Henry George két könyvét (*Progress and Poverty* (Haladás és szegénység) és *Protection or free trade* (Vámvédelem vagy szabadkereskedelem) s a Huszadik Század hasábjain számtalan cikkben igyekezett népszerűsíteni a *single tax* elméletét, amit Marx annyira leicsinyelt s melyről oly gunyos hangon írt. „Az a követelés — írja Marx 1881-ben Sorgehoz intézett levelében — hogy a járadékot az államnak fizessék az emberek és hogy az adókat eltöröljék, nem más, mint a leplezetlen gyűlölet kifejezése, amit a kapitalista a földbirtokos iránt érez, aki az ő szemében felesleges szerv.“ Továbbá: „az egész georgizmus mindössze egy szocialistára festett kísérlet, amely arra szolgál, hogy a kapitalista uralmat megmentse, sőt még a mainál is szélesebb alapokra fektesse...“ Harminc évvel ezelőtt azonban még a georgizmus hangoztatása és népszerűsítése is hasznos munka volt. Felkeltette az érdeklődést a szociális problémák iránt... Annak a lelkes propagandának, amit Braun Róbert később Pikler J. Gyulával együtt kifejtett, az a látható eredménye lett, hogy egyes magyar városok georgista szellemű adóreformokkal kísérleteztek, például Aradon Braun Róbert és Pikler J. Gyula előadásainak hatása alatt léptették életbe a telekértékadókat. Sokkal jelentősebb munkát végzett Braun Róbert a *szociográfiai* kutatás terén. 1906-ban jelent meg *Lippa és Sansepolcro* című páratlanul érdekes tanulmánya, melyben párhuzamba állítja egymással egy olasz s egy ugyanakkora magyar kisváros szociális életét. 1908-ban Targumuresre kerül, a kereskedelmi iskola tanárává nevezik ki s ott, amellet hogy megszervezi a munkásság szabad oktatását, megírja a vidéki magyar ipari munkásság első szociográfiáját. Majdnem egy évig (1908 áprilistól 1909 februárig) tartó alapos kutatás eredménye az a tanulmány, mely *Adatok a vidéki munkásság életéhez* címmel a Huszadik Század X. évfolyamában jelent

meg. 300 ipari munkás családját kereste fel személyesen Braun Róbert alapos, minden részletre kiterjedő kérdőíveivel s nemcsak a hatóságok, hanem a munkások egyrészének is állandó gyanakvásától kisérvé dolgozta ki tanulmányát, melynél tökéletesebbet ezen a téren máig sem termelt a magyar szociológiai irodalom. Braun Róbert volt a manapság oly népszerűvé vált falukutatók előfutárja s csak akinek, mint e sorok írójának, személyesen volt alkalma jelen lenni párszor az akkori adatgyűjtés fárasztó és léleksorvasztó munkájánál, tudja méltányolni érdeme szerint ennek a teljesítménynek valódi értékét. A „Voraussetzungslose Wissenschaft“ kora volt ez s Braun Róbert a megszállottak fanatizmusával, minden tendencia nélkül kutatta a szociális élet igazságait...

Alapos ismerője volt Braun Róbert a *nemzetiségi kérdésnek* s talán még Jászi Oszkárnál is szélesebb horizontokat fogott át az akkori magyar politikai élet e legnagyobb jelentőségű jelenségének vizsgálatában. Braun ugyanis nemcsak a magyar s az európai, hanem az amerikai nemzetiségi kérdésnek is alapos ismerője s éleseszű megfigyelője. Több, mint egy éven át tanulmányozta Amerikában a faji kérdést s számos érdekes, új meglátásokkal ékes cikket írt a néger kérdésről.

Braun Róbert 1911-ben került Budapestre, hol mint könyvtárigazgató 8 éven át működött *Szabó Ervinnel*. Együttes munkájukkal ők fejlesztették európai viszonylatban is mintaszerűvé a Fővárosi Könyvtárat. Szabó Ervin halála után ő lett a Fővárosi Könyvtár igazgatója, az összeomlás után azonban kitették állásából. Azóta főként tudományos könyvek fordításával foglalkozott s mindig értékes, tisztánlátó, emelkedett szellemű cikkei és polemikus írásai főleg a Századunkban s nem egyszer a Korunkban jelentek meg.

Braun Róbert egyik utolsó mohikánja volt annak a kis tábornak, mely Pikler Gyula és Jászi Oszkár vezetése alatt a század elejétől kezdve két évtizeden át avant gardeja volt Magyarországon minden haladó eszmének.

A régi Magyarország hivatalos tudósai és írói sohase ismerték el ennek a tábornak a tudományát, sőt még a jószándékát sem. Állandóan azal vádolták őket, hogy a politikát akarják bevinni a tudományba. Holott az igazság épp az ellenkezője ennek: Jászi Oszkártól Braun Róbertig ezek a magyar szociológusok egytől egyig a tudományt akarták bevinni a politikába!

Turnowsky Sándor

MOHOLY NAGY LASZLÓ*) Amikor *Moholy Nagy Lászlóval* 1922-ben először találkoztam, művészete oly mély hatással volt rám, hogy keresztülvittem tanári alkalmaztatását a weimari Bauhausban, a magam alapította és vezette művészeti főiskolán. Nem csalódtam benne. Moholy Nagy egyik legtevékenyebb munkatársammá vált az intézet felépítésében és feledhetetlenül kivette részét a Bauhaus alkotómunkájából. Meg kellett említenem a Bauhaust, mert széles lehetőségei a művészi munkára különösen vonzhatták és meg is termékenyítették Moholy Nagy sokoldalúan fogékony természetét. Új gondolatok rajzoltak belőle s ebből az eszméből érlelődtek ki intézeti munkásságának és egyéni kibontakozásának gyümölcsei.

Tévedésbe esnének, akik azt hinnék, hogy Moholy Nagy széleskörű

*) Ezzel a Korunknak küldött írással nyitotta meg pár héttel ezelőtt Walter Gropius Moholy Nagy László kiállítását a londoni London Galleryben.